

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

голови обласної державної адміністрації –
керівника обласної військово-цивільної адміністрації

20 червня 2019р.

Сєвєродонецьк

№ 526

**Про затвердження Концепції
розвитку туризму в Луганській
області до 2022 року**

Керуючись статтями 2, 6, 13 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», статтями 1, 4 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації», статтею 11 Закону України «Про туризм», враховуючи Рекомендації парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України», схвалені постановою Верховної Ради України від 13.07.2016 № 1460-VIII, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»,

зобов'язую:

1. Затвердити Концепцію розвитку туризму в Луганській області до 2022 року (далі – Концепція), що додається.

2. Визначити Департамент економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму облдержадміністрації відповідальним за реалізацію Концепції.

3. Контроль за виконанням цього розпорядження залишаю за собою.

В. о. голови обласної державної
адміністрації – керівника обласної
військово-цивільної адміністрації

 Сергій ФІЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної
держадміністрації – керівника обласної
військово-цивільної адміністрації

20 червня 2019 р. № 526

КОНЦЕПЦІЯ

розвитку туризму в Луганській області до 2022 року

I. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕРМІНІВ

Готель – підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що складається з шести і більше номерів та надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням. Порядок встановлення категорій готелям визначається Кабінетом Міністрів України.

Готельна послуга – дії підприємства з розміщення споживача шляхом надання номера для тимчасового проживання в готелі, а також інша діяльність, пов'язана з розміщенням та тимчасовим проживанням. Готельна послуга складається з основних та додаткових послуг, що надаються споживачу відповідно до категорії готелю.

Місце надання туристичних послуг – країна, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги.

Місце продажу (реалізації) туристичних послуг – країна, в якій зареєстровано відповідний суб'єкт господарювання, що реалізує туристичний продукт.

Просування туристичного продукту – комплекс заходів, спрямованих на створення та підготовку до реалізації туристичного продукту чи туристичних послуг (організація рекламно-ознайомлювальних подорожей, участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, видання каталогів, буклетів тощо).

Супутні туристичні послуги та товари – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання й виробництво яких несуттєво скоротиться без їх реалізації туристам.

Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Турист – особа, яка здійснює подорож Україною або до іншої країни з не забороненою законом країни метою перебування терміном від 24 годин до одного року, без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування у зазначений термін.

Туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо).

Характерні туристичні послуги та товари – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких суттєво скоротиться без їх реалізації туристам.

II. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

2.1. Стан і тенденції розвитку українського ринку туристичних послуг

Туризм є однією з найбільш прибуткових галузей, яка пов'язана з роботою більш ніж 50-ти сфер та має потужний вплив на економічний розвиток країни. Дотичні сфери напряду стосуються малого та середнього бізнесу, розвиток якого має стати драйвером економіки країни.

Соціально-економічне значення підприємницької діяльності у сфері туризму постійно зростає. Цей вид діяльності може економічно впливати як на регіон, у якому вона розвивається, так і на державу в цілому.

На фоні зростання значення туристичної галузі, розвиток туризму віднесено до першочергових пріоритетів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка ґрунтується на поступовому виході національної економіки на якісно новий рівень. Саме до вектору гордості віднесено туристичну галузь, як таку, що здатна залучити значні фінансові надходження, забезпечити створення нових робочих місць, розширити малий та середній бізнес, а також покращити імідж України на міжнародній арені. Вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Одна з ключових позицій полягає тут у формуванні низки так званих бренд-меседжів, покликаних популяризувати Україну у світі, серед яких, зокрема, і такий: Україна – країна, приваблива для туризму.

Україна розташована в самому центрі Європейського континенту, який щорічно відвідує 51 % усіх туристів на планеті. Прогнозується, що до 2030 року кількість міжнародних туристичних відвідувань зросте до 1,8 млрд туристів. Держава має всі передумови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, володіє необхідними та унікальними ресурсами, які формують передумови для ефективного та масштабного розвитку туристичної сфери, це: географічне розташування, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів та культурно-історичної спадщини, гостинність тощо.

Разом з тим, в країні у туристичній галузі спостерігаються і негативні явища, зокрема, втрата туристично-рекреаційного потенціалу через тимчасову окупацію частини території України, неготовність до прийому та якісного обслуговування туристів, переорієнтованих на відпочинок у Криму, зменшення обсягів туристичних потоків в Україну тощо.

Туристична галузь в Україні формується за рахунок трьох складових: в'їзний (іноземний) туризм, виїзний (зарубіжний) туризм та внутрішній туризм. За даними Державної служби статистики України, у 2017 році країну відвідало 14229,6 тисяч іноземців, з яких поїздки з метою туризму здійснили 39,6 тис. осіб.

Загальна кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у 2017 році складає 2806,4 тис осіб, порівняно з 2016 роком збільшилась на 10,1 %. Із загальної кількості туристів, обслугованих туроператорами, частка

громадян України, які виїжджали за кордон, склала 81,6 %, внутрішні туристи – 17 %, в'їзні (іноземні) – 1,4 %.

Як бачимо, Україна відправляє громадян більше, ніж приймає іноземців на своїй території. Це свідчить про недостатню розвиненість інфраструктури та інформованість іноземних туристів про туристичні атракції України, низький рівень довіри громадян інших країн щодо безпеки перебування.

В цих умовах є актуальним пошук і реалізація дієвих механізмів розвитку туристичної галузі як в цілому в державі, так і в її регіонах.

2.2. Луганська область як туристичний регіон України

Луганська область є адміністративно-територіальною одиницею України, яка розташована на Сході країни. По території області протікає 122 річки, з них найбільшими є: Сіверський Донець, Айдар, Деркул, Красна.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць області, підконтрольних українській владі складає 15, з них: 12 районів та 3 міста обласного значення. Варто зазначити, що на сьогодні діють тимчасові обмеження щодо проведення туристичних подорожей, екскурсій і походів вздовж лінії зіткнення сторін між блокпостами першого та другого рубежів на території Станично-Луганського, Новоайдарського і Попаснянського районів Луганської області.

До початку військових дій Луганщина мала значний економічний потенціал і входила до п'ятірки найбільших міцних промислово-економічних регіонів держави. Хоча територія області ніколи не була серед лідерів туристичного бізнесу, але в останні кілька довоєнних років туризм став відігравати помітну роль у її житті. Туристична сфера регіону розвивалась у таких напрямках: лікувально-оздоровчий туризм, спортивний, релігійний, промисловий. Для розвитку цих напрямків було розроблено декілька регіональних програм.

Окупація частини території області особливо негативно позначилася на функціонуванні туристичної галузі регіону, а саме: втрата туристично-рекреаційного потенціалу, неготовність інфраструктури до прийому та якісного обслуговування туристів, зменшення обсягів туристичних потоків.

Туризм на сьогодні є однією з найбільш перспективних галузей економічної діяльності. Кожен турист є потенційним інвестором, а кожні 10 туристів дають роботу двом працівникам і створюють 4 робочих місця в суміжних галузях. До того ж, кожен вкладений один долар приносить сім доларів доходів у суміжних галузях економіки. Складно розраховувати на те, що на Луганщину поїде великий потік іноземних туристів, готових витратити валюту за відсутності високого рівня обслуговування, але є реальна можливість відновити внутрішній туризм на підконтрольних Україні територіях. Далеко не кожна українська сім'я може дозволити собі відпочинок за кордоном, але бажання провести відпустку поза постійним місцем проживання є у багатьох.

Відновлення галузі на початковому етапі можливе за умови активізації внутрішнього регіонального туризму. Досить просто поцікавитись, які можливості має ця територія, і більшість бажаючих зможе організувати свій відпочинок відповідно до індивідуальних потреб, не виїжджаючи за межі області.

В цих умовах актуалізується необхідність пошуку механізмів розвитку туристичної галузі, особливо із урахуванням особливостей і конкурентних переваг.

В Луганській області зосереджено багато потенційно привабливих для туристів об'єктів, визначних місць, природно-рекреаційних ресурсів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також нерухомих пам'яток історії та культури, необхідних для організації як традиційних, так і інноваційних видів туризму.

Унікальними об'єктами Біловодського району є Деркульський кінний завод, який є найпершим кінним заводом на території України, а також Новоолександрівський і Лимарівський кінні заводи – пам'ятники архітектури 18-19 сторіччя.

Білокуракинський район привабливий для туристів перш за все заказниками. На його території розташований ентомологічний заказник «Роздолянські ставки», організований з метою охорони місць перебування комах-запилувачів сільськогосподарських культур, в тому числі диких бджіл. Визначною пам'яткою цього району є загальнозоологічний заказник «Лісова перлина» та ландшафтний заказник «Самсонівська заводь».

Найяскравішою пам'яткою Кременського району є ліс. Він унікальний не тільки в природному відношенні, але й в археологічному плані. У різні сезони року Кременський ліс є дуже привабливим для туристів. Тут можна організувати одно-дводенні тури для бажаючих збирати різні ягоди, гриби, лікарські рослини. У зимовий період для туристів з активним способом життя можна організувати катання на санях та лижні прогулянки.

Комунальним підприємством «Оздоровчо-туристичний центр «Лісова казка» може бути запропонований активний відпочинок: водні прогулянки по р. Сіверський Донець, походи по Кременським лісам, заповідним урочищам де можна насолоджуватись красою дикої природи, вдихати аромати трав, прислухатись до пташиного пересвисту.

Одним з таких урочищ є «Дубовий гай» краса і велич якого вражає. Близько 300 років тому цей ліс з'явився природним шляхом і дожив до наших років. Дуби тут досягають 25 метрів росту, а обхват стовбура дерев становить близько 6 метрів. Загальна площа урочища складає 5,0 га, на його території розміщується близько 100 дубів.

Щороку, в травні на територіях сіл Макіївка, Невське, Нововодяне Кременського району цвіте воронець – темно-червона квітка із смарагдовим тонким листям, яка занесена до Червоної книги.

Сватівський район відомий своєю археологічно-архітектурною та історико-культурною пам'яткою – Преображенськими крейдяними печерами.

Ці підземні споруди складаються з мережі галерей, тупиків і приміщень, є культовим комплексом, на що вказують християнські зображення на стінах, написи, архітектурні особливості окремих приміщень та широкі аналогії подібних галерейних монастирів.

На території Міловського району в с. Стрільцівка знаходиться ботанічний заказник «Крейдяні відслонення», організований з метою збереження крейдяної флори, охорони рідкісних рослин, занесених до Червоної Книги України.

У 12 кілометрах від с. Мілового розташований заповідник «Стрілецький степ» Луганського державного природного заповідника, де є понад 400 видів рослинності, налічується близько 200 видів птахів і звірів. Ще однією визначною пам'яткою є орнітологічний заказник місцевого значення «Зориновський». Цей лиман є верховим озером, розташованим на вододілі річки Комишної і річки Крейдяної.

На території Новоайдарського району розташована пам'ятка природи державного значення «Айдарська тераса» – лісовий масив, розташований на лівому березі Сіверського Дінця.

Серед рукотворних пам'яток заслуговує на увагу унікальний Бурштиновий храм на честь великомученика Пантелеймона Цілителя у с. Дмитрівка Новоайдарського району. У храмі розміщено більше 50 ікон, що написані бурштиновим пилом, натуральними природними фарбами, сусальним золотом і прикрашені камінням. На оздоблення храму витрачено близько 500 кг бурштину.

Поблизу с. Айдар-Миколаївка Новоайдарського району знаходиться геологічна пам'ятка природи «Баранячі лобі» – унікальні скельні відслонення мергелю кампанського ярусу верхньої крейди заввишки 50 м віком не менш 50 млн. років. Відслонення мергелю знаходяться на високому правому березі річки Айдар, його товща інтенсивно розчленована численними ярами на окремі брили, масивні уламки мергельної породи, є декілька невеликих печер та ущелин. Відслонення характеризуються цікавим рослинним покривом, в тому числі рослин з Червоної книги України.

Перелік об'єктів, які можуть зацікавити потенційних туристів, не є вичерпним.

Отже, навіть зараз, в умовах обмеженості, область все ще має у своєму розпорядженні цікаві природні та рукотворні туристично-рекреаційні об'єкти, наявність яких сприятиме розвитку таких видів туризму як релігійний, культурно-пізнавальний, спортивний тощо.

Особливого значення для туризму в регіоні набуває зараз релігійний (паломницький) туризм. Собори, культові споруди та духовні центри – це туристичні об'єкти. Серед них на особливу увагу заслуговує Покровська церква в с. Городище, яка є архітектурною пам'яткою національного значення, та Українська православна церква Різдва Богородиці в селі Бараниківка, чи не єдина дерев'яна церква на сході України. Також, визначна архітектурна пам'ятка – Свято-Троїцький храм у м. Біловодськ, який був споруджений у візантійському стилі у першій половині XIX сторіччя за проектом видатного

архітектора В. І. Буніна. Пам'яткою містобудування та архітектури місцевого значення є Жіночий монастир «Всіх скорботних Радості» в Старобільському районі, що виник на основі притулку для дівчат-сиріт. Головною його святинею є чудотворна ікона Божої Матері «Всіх скорботних Радості».

Північні території області завжди вважалися найбільш перспективними з точки зору розвитку сільського туризму.

Варто зазначити, що на Луганщині початок розвитку сільського туризму було закладено ще у 2007 році, коли засновано Луганське обласне відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Вже через два роки відділення спілки налічувало близько 10 садиб, кількість яких з кожним роком зростала. Разом із тим, на сьогодні вони призупинили свою діяльність.

Музейна справа є невід'ємною складовою розвитку території, яку можливо розглядати в аспекті відповідних краєзнавчо-пізнавальних турів. За даними Головного управління статистики у Луганській області музейна мережа Луганщини представлена 13 музеями, кількість відвідувань яких у 2017 році склала 91,8 тисяч, що становить 119,1% до 2016 року.

Зупинимось на деяких з них тематично різних.

Старобільський районний краєзнавчий музей несе на собі функції науково-методичного центру музеєзнавства в регіоні, на його базі у 2015 році розміщено Луганський обласний краєзнавчий музей, а з 2016 року звідси координується робота всіх музеїв області.

Новоайдарський районний краєзнавчий музей володіє непересічною колекцією вбрання «Народний костюм Новоайдарщини кін. XIX – поч. XX ст.» В музеї зберігається та досліджується культурна спадщина етнічного складу населення Новоайдарщини. Колекція, яка збиралася майже 20 років нараховує більш 30 автентичних костюмів, кожен з яких є зразком культури і мистецтва тих етнічних груп, які склали населення Новоайдарського району при заселенні цих територій. Музей має декілька відділів, а саме: музей «Історії с. Колядівка» та «Музей історії с. Смолянинове», які містять багато історичних цікавинок, залів різної тематики та часу, а також можуть привабити відвідувачів своїми родзинками.

Історію створення м. Северодонецька висвітлює музей ПрАТ «Северодонецьке об'єднання Азот», в якому зберігаються сувеніри та представлена інформація про агрегати. Фонди музею налічують тисячі експонатів, які відображають історію підприємства, розповідають про життя його працівників і міста в цілому. Тисячі цінних фотографій зібрані в експозиціях, їх часто використовують в історичних нарисах і статтях. За матеріалами музею можна простежити історію створення промислового гіганта, становлення важливого для країни об'єкта.

Колекція Районного краєзнавчого музею м. Попасна нараховує понад 13 тисяч одиниць експонатів, це: пам'ятки археології, зібрання нумізматики, документи, твори мистецтва й побутові речі. Серед унікальних експонатів можна виділити: археологічні експонати і матеріали, зібрані учнями під час

розкопок древніх міст – Танаїсу і Херсонесу, «останки крученика бронзового періоду», поховані в кам'яній шухляді, експонати, які зібрані під час проведення АТО – фотографії, фрагменти снарядів, документи тощо. У музеї ведеться науково-дослідна робота, вивчається історія краю із глибокої стародавності й до наших часів, проводяться оглядові і тематичні екскурсії, виїзні виставки, уроки мужності тощо.

Виникнення Лисичанська нерозривно пов'язане із зародженням вугільної промисловості Донбасу. Усіх, хто цікавиться її розвитком, радо зустрічає Клас навчально-курсового комбінату ПАТ «Лисичанськвугілля» (раніше – «Музей розвитку вугільної промисловості в Лисичанському кам'яновугільному регіоні»).

Одним із найперспективніших видів туризму є подієвий, де головною мотивацією споживачів є інтерес до відвідування певної спортивної, розважальної, музичної або іншої події та прийняття у ній участі. Цей вид туризму, поєднуючи у собі рекреацію, відпочинок та розваги одночасно, вражає своєю насиченістю програми, видовищністю, яскравістю та атмосферою.

Заслуговують на увагу: Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної творчості аматорських колективів та виконавців «Слобожанський спас», який проходить у Сватівському районі: свято пісенного слова і талановитої мелодії до нього, свято запального танцю і величезного асортименту виробів майстрів, що набуло важливого значення у мистецькому житті краю, а також відкритий обласний етнофестиваль «Стежками Лемківщини» в Новоайдарському районі, метою проведення якого є збереження історичної пам'яті, звичаїв, мовних, культурних та побутових традицій однієї з етнічних груп населення Луганщини, лемків – українців, яких депортували з Польщі до нашої області. Ці свята відвідують чисельні гості із Західних областей України.

У Луганській області впродовж 2018 року проведено близько 20 фестивалів народної творчості. Серед них є і такі, що реалізовані вперше, це: Всеукраїнський театральний фестиваль «СвітОгляд», фестиваль-конкурс молодіжної культури «Дике поле-фест», обласний відкритий фестиваль-конкурс патріотичної пісні, обласний відкритий фестиваль-конкурс української культури та фольклору «Байбак-fest».

Не менш цікавим є мистецько-туристичне свято «Осінь у Старгороді» за мотивами творів І. Ільфа та Є. Петрова, яке проходить у Старобільському районі. Старобільськ вважається прообразом вигаданого міста Старгорода, згаданого в романі «Дванадцять стільців» — місця, де починалась дія роману. Його ідея полягає у відродженні давніх народних традицій краю. Під час святкування відвідувачам пропонуються туристичні екскурсії, літературні читання, шаховий турнір «Е2-Е4», майстер-класи, різноманітні конкурси, святковий концерт та багато інших цікавинок.

На об'єднання мешканців міста різного віку, книговидавців, митців, громадських активістів із різних куточків України – усіх, хто любить книги, музику й кіно спрямований Літературно-мистецький фестиваль «Книжкова толока» у м. Северодонецьк.

Прикладом гастрономічного фестивалю є фестиваль «За любов до Попаснянського борщу», де свої курені представляють громади, підприємства та організації з усіх куточків Попаснянщини. Презентація страв супроводжується куштуванням та яскравими театралізованими постановками.

Такі заходи є ресурсом підвищення іміджу не тільки окремих територій області, а й регіону в цілому, створюють основу для матеріального добробуту та культурно-освітнього рівня населення, сприяють соціально-економічному росту територій області, популяризації потенційних туристичних ресурсів серед населення та гостей.

Луганщина має всі передумови для розвитку спортивного туризму: пішохідного, водного, велосипедного, автомобільного, кінного тощо.

Осередком не тільки спортивного життя дітей та молоді, але й центром спілкування всіх бажаючих є Комунальна установа «Луганський обласний фізкультурний центр «Олімп» у Кремінському районі. Місце, де спортсмени багатьох видів спорту та напрямків, можуть забезпечити своє дозвілля, професійно займатись спортом, досягаючи значних успіхів. Тут проходять навчально-тренувальну підготовку провідні спортсмени Луганщини та України з п'ятиборства, футболу, волейболу, гімнастики та єдиноборства, проводяться першості, чемпіонати та турніри з різних видів спорту – футболу, волейболу, баскетболу, шахам та іншим видам спорту.

Для шанувальників їзди верхи працює школа верхової їзди Луганського обласного кінного театру, де є всі можливості для організації кінних прогулянок лісом. Діти та дорослі мають можливість у мальовничому куточку району навчитись верховій їзді та догляду за кіньми.

Регіон володіє великим потенціалом у розвитку водного туризму. На озерах Кремінщини наявні станції з прокату човнів та водних велосипедів.

Захоплюючим виглядом активного відпочинку є велосипедний туризм, де здійснюються походи в різних природних районах, як правило, на досить значні відстані.

У Луганській області проводяться заходи з підтримки дитячого та молодіжного туризму.

Спортивний туризм в області розвивається за двома напрямками: маршрутний туризм, тобто проходження маршрутів, туристсько – спортивних походів та змагальний туризм, тобто підготовка та участь у змаганнях із техніки спортивного туризму.

Туристсько-краєзнавчу діяльність в області координує позашкільний заклад Луганський обласний центр дитячо-юнацького туризму і краєзнавства (далі – Центр).

Щорічно, Центр організовує і проводить: пішохідні, водні, туристсько-спортивні походи, обласні зльоти і змагання серед учнівської та студентської молоді: з техніки пішохідного, водного туризму, зі скелелазіння, спортивного орієнтування тощо.

Розвитку спортивного туризму, підвищенню ролі фізичної культури та спорту у всебічному гармонійному розвитку особи, зміцненню здоров'я

населення, формуванню здорового способу життя сприяє і Федерація спортивного туризму Луганської області.

На залучення вихованців до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками зі спортивного орієнтування, туризму та краєзнавства спрямована робота Комунального закладу позашкільної освіти Центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді відділу освіти Северодонецької міської ради та Комунальної установи «Рубіжанський міський Центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді».

Команди Луганської області беруть участь у змаганнях різного рівня з різних видів туризму, орієнтування, скелелазіння і стають призерами в різних видах програм.

Луганська область має найрізноманітніші запаси ресурсів для розвитку оздоровлення та лікування.

На території регіону зосереджені бази відпочинку, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку серед яких: Дитячий оздоровчий табір «Зоря», Позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Соснова Роща», Позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Мрія», Сватівський районний комунальний позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Гончарівський» тощо. Величезний досвід у сфері оздоровлення та відпочинку дітей має і дитячий табір «Джура», який знаходиться у Старобільському районі.

Чудовою прикрасою Луганського краю, що розташована в екологічно-чистому куточку, серед мальовничої природи Новопокровщини на березі Айдара, є санаторій «Перлина», санаторно-курортне лікування якого базується на застосуванні місцевих мінеральних джерел.

Надання висококваліфікованої медичної допомоги, проведення комплексного реабілітаційного лікування забезпечує Санаторій «Водолікарня» у Старобільському районі, в якому застосовується найсучасніша апаратура.

Отже, в регіоні зосереджено багато потенційно привабливих для туристів визначних місць, ресурсна база територій області має значний потенціал для розвитку різних видів відпочинку, оздоровлення, пізнавального, спортивного, кінного, подієвого туризму тощо.

В області сформовано базу основних туристичних маршрутів, які охоплюють найцікавіші історичні й культурні пам'ятки та природні об'єкти області, музеї та інші міста, які можуть привабити туристів. Враховуючи наявні на територіях регіону ресурси, сформовано перелік туристичних екскурсійних маршрутів, який на сьогодні налічує більше 50. Інформацію щодо діючих екскурсійних маршрутів в Луганській області розміщено на сайті облдержадміністрації в рубриці «Туризм» за посиланням: <http://loga.gov.ua/oda/about/depart/economy/tourism>.

Робота з оновлення існуючих та формування нових маршрутів триває і надалі. Важливу роботу з організації та проведення туристичних маршрутів здійснюють позашкільні заклади освіти, діяльність яких пов'язана з туризмом.

III. АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Мета і завдання аналізу

Мета проведення аналізу – комплексне дослідження існуючого стану туристичної сфери та шляхи її подальшого розвитку в умовах постконфліктної ситуації.

Для цього необхідно вирішити такі завдання:

здійснити аналіз сучасного стану туристської та рекреаційної діяльності, наявності кадрового потенціалу, супутньої сфери послуг, зацікавленості суб'єктів туристичної діяльності у створенні умов для просування наявного туристичного продукту, оцінити природно-географічні можливості розвитку туризму;

вивчити вплив туризму на соціально-економічний розвиток регіону;

визначити проблеми розвитку сфери туризму і рекреації та причини їх виникнення;

отримати якісні та кількісні характеристики стану регіонального туристсько-рекреаційного ринку для подальшого визначення стратегічних цілей та завдань розвитку туристичної сфери регіону;

виявити приховані резерви розвитку туризму.

3.2. Аналіз сучасного стану туристської та рекреаційної діяльності та оцінка природно-географічних можливостей розвитку туризму в Луганській області

Луганська область є привабливим регіоном з точки зору розвитку туризму, має вигідне географічне положення. Її територія знаходиться на сході України, по обидві сторони середньої течії річки Сіверський Донець.

Даючи загально-географічну характеристику краю, слід зазначити, що північ області знаходиться в межах малорухомої геоструктури – Східноєвропейської платформи, а південь – Донецької складчастої структури. Рельєф області представлений хвилястою рівниною, із середніми відмітками 150 – 200 м, найбільш низькі місця розташовані в долині Сіверського Донця. Характерні круті праві схили річок, велика кількість балок та ярів створюють неповторні краєвиди.

Палеонтологічні дослідження свідчать, що на території області колись було тепле море, яке відступало та наступало багато разів, завдяки чому тут і були утворені вугільні поклади.

Клімат області помірно континентальний, у ґрунтовому покриві переважають чорноземи. Різноманітний рослинний та тваринний світ. Найбільшу площу області займають степи, які відрізняються своїм різноманіттям і багатством з півночі на південь.

Розглянемо більш детально природно-рекреаційний потенціал деяких районів області, які майже не постраждали внаслідок військового конфлікту,

або частково отримали пошкодження, та який можна використовувати для розвитку сільського зеленого туризму.

До привабливих туристичних об'єктів Біловодського району відносяться: Губін ліс (с. Нижебараниківка) – дубовий ліс із крутими схилами і глибокими ярами. Ландшафтний парк «Біловодський», в складі якого знаходиться Ботанічний заказник «Юницький», площею 1065 га, загальнодержавного значення, розташований біля с. Городище. Тут посаджено близько 90 га насаджень різних дерев.

Також заслуговує на увагу Деркульський кінний завод – пам'ятник архітектури XVIII-XIX сторіччя, заснований у 1765 році. Тренерські конюшні, будівля контори являються архітектурним пам'ятником XVIII століття національного значення. На території заводу знаходиться унікальна по своєму архітектурному замислу і виконанню будівля тренувального манежу в японському стилі. Його круглий дерев'яний каркас, діаметром 34 м тримається на одній дерев'яній опорі 30 м висоти.

Природно-заповідний фонд Кремінського району включає гідрологічний заказник Кремінські каптажі; гідрологічну пам'ятку природи Климівське джерело; урочища: Дубовий гай, Вільшаник, Білоусова Садка, Сіточне; Серебрянський ботанічний заказник тощо.

На території Міловського району розташований Стрілецький кінний завод, що знаходиться в с. Новострільцівка, на базі якого створений Луганський обласний Козачий кінний театр. Колектив театру продовжує традиції відважних, сильних духом першопроходців, які заснували степовий край. Спектаклі про боротьбу з монголо-татарами, джигітовка, битви з бойовою зброєю, історичні костюми – все це створює особливу емоціональну атмосферу, спортивну і театральну майстерність.

Під охороною знаходяться колонії бабаків, які залишилися в Україні тільки в державному заповіднику «Стрільцівський степ» загальною площею 522 га. На землях ботанічного заказника «Крейдяні відслонення» біля с. Стрільцівки росте понад ста рідкісних рослин, з яких 6 занесені до Червоної книги. Серед них: ковилі, півонія тонколиста, тюльпани та інші.

Вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, природні багатства Новоайдарського району, насамперед, мальовнича заплава річки Айдар, чиста, прозора вода, багата рибою, піщані пляжі, хвойні ліси з п'янким повітрям, розкішні місця для риболовлі та полювання створюють сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму. Району належать 153 тис. га екологічно чистих земель, у т. ч. 36 тис. га лісів з мисливськими угіддями, на його території зосереджено 18 природоохоронних територій, серед яких: пам'ятка природи загальнодержавного значення «Айдарська тераса», природний заповідник загальнодержавного значення «Трьохізбенський степ», місцевий ботанічний пам'ятник природи «Співаковський» тощо. Мешканці сіл району дотепер зберігають культурні традиції краю: ткацтво, вишивання, обряди, одяг, пісні. Працюють народні етнографічні ансамблі.

Новопсковський район розташований у живописній місцевості та має багатий природно-заповідний фонд, тут наявні унікальні природні об'єкти такі як: геологічна пам'ятка природи «Осинівські піщаники», лісовий заказник місцевого значення «Новопсковський», заповідне урочище «Урочище Огидне», заповідне урочище «Луг», ботанічна пам'ятка природи «Новобіла», іхтіологічний заказник «Айдарський», ботанічна пам'ятка природи «Осинівська», заповідне урочище «Зуєв ліс», заповідне урочище «Московське».

Унікальний краєвид Сватівського району являє пологу хвилясту лісовидну рівнину, північна частина оточена височиною з білої крейди майже на 200 метрів, що на південь знижується.

Гідрологічною пам'яткою є джерело «Надія», на території якого є купальня де є можливість спробувати лікувальні властивості чистої джерельної води протягом року. Привабливими природними туристичними об'єктами Сватівського району також є Преображенські печери (с. Преображенне); Новопавлівська криниця (х. Новопавлівка); Сватівське водосховище площею 200 га та пам'ятки природи.

Об'єктом природно-заповідного фонду Старобільського району є заповідне урочище місцевого значення «Сосновий бір».

Отже, регіон має природно-географічні особливості, які можна використати для розвитку багатьох видів туризму.

3.2.1. Існуючі та пріоритетні види туристичної діяльності Луганщини

Найбільшого розвитку в Луганській області набули:

спортивний туризм, що включає в себе кінний та велотуризм, водний, лижний. Пройтися пішки, або проїхати на велосипеді і відпочити, поїсти в затишному містечку на галявині, і послухати цікаві розповіді екскурсовода, можна організувати тури вихідного дня;

культурно-пізнавальний туризм спрямований на ознайомлення з певною територією, її природою, історичними та культурними особливостями;

молодіжний туризм направлений на задоволення рекреаційних потреб молоді, їх всебічного розвитку, організації дозвілля, оздоровлення особистості тощо. Молодіжний туризм має такі тематичні напрями: фестивалі, спортивні події, квести, екологічний, освітній, лікувально-оздоровчий, екстремальний, культурно-пізнавальний, соціальний туризм тощо;

релігійний туризм, спрямований на відвідування пам'ятників, храмів, музеїв, організацію паломницьких поїздок, які мають на меті відвідування світових центрів релігій, а також подорож місцями, що відіграли важливу роль у становленні та поширенні певного віросповідання. Люди прагнуть збагатити свій духовний світ, розширити кругозір та отримати нові знання про історію релігії, поклонитися святиням;

фестивальний туризм є організацією короткотривалих пізнавальних подорожей із метою відвідування певних подій. Його особливість полягає в неповторності кожної поїздки, незабутніх враженнях і атмосфері свята. Місцеві

органи влади, міжнародні проекти технічної допомоги організують велику кількість різних заходів, щоб привернути увагу громадськості до проблем і перспектив розвитку регіону. Цей вид туризму є перспективним, зважаючи на багатовікову історію та багаті традиції, характерні для кожної території області.

Аналіз ресурсного забезпечення розвитку туризму в Луганській області дозволяє стверджувати, що для регіону пріоритетними можуть стати:

археологічний туризм (місця, пов'язані з археологією та археологічними розкопками);

військовий туризм (відвідування об'єктів воєнно-історичної спадщини, регіонів, де відбуваються або закінчилися військові конфлікти, музеїв, де містяться експонати, зібрані під час проведення військових дій – фотографії, фрагменти снарядів, документи тощо);

гастрономічний туризм (розвинута інфраструктура закладів харчування, відвідування закладів виготовлення пива, відповідних традиційних заходів – фестивалів «За любов до Попаснянського борщу», культурно-туристичного свята «Осінь в Старгороді», де пропонується «Меню обіду завідувача 2-м будинком Старсоцзабезу, за книгою І. Ільфа та Є. Петрова», тощо);

екологічний туризм (відвідування об'єктів природно-заповідного фонду, екотуристичних шляхів Greenways);

етнографічний туризм (звичаї, мовні, культурні та побутові традиції однієї з етнічних груп населення Луганщини, лемків);

лікувально-оздоровчий (використання місцевих природних ресурсів);

музейний туризм (мережа музеїв складає 13 одиниць, кожен з яких є по своєму унікальним);

подієвий туризм (відвідування заходів, присвячених подіям, історії та традиціям, характерних для кожної території області. Головна особливість подієвого туризму – безліч яскравих неповторних моментів);

промисловий туризм (Луганщина належить до групи старопромислових районів, де зосереджена велика кількість промислових об'єктів);

сільський туризм (велика частина території області – це сільська місцевість, аграрна спеціалізація області);

соціально відповідальний туризм (подорожі у поєднанні з реальним внеском в сталий розвиток відвідуваної території з девізом «Подорожуючи – допомагай!»).

Ефективне управління туристичною галуззю необхідно здійснювати з урахуванням максимально комплексного використання конкурентних переваг регіону. Аналіз стану розвитку туризму в Луганській області свідчить про об'єктивні передмови розвитку на території регіону як традиційних так і нових видів туризму.

3.2.2. Стан туроператорської та турагентської діяльності в Луганській області

Законом України «Про туризм» визначено, що суб'єктами, які здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність, є: туристичні оператори (далі –

туроператори), туристичні агенти (далі – турагенти), інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг, гіді-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу – фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом, крім осіб, які працюють на відповідних посадах підприємств, установ, організацій, яким належать чи які обслуговують об'єкти відвідування.

За інформацією Головного управління статистики у Луганській області в 2017 році туристичну діяльність у регіоні провадили 17 суб'єктів туристичної діяльності, з них 17 турагентів. Порівняно з 2016 роком їх кількість зменшилась на 2 суб'єкти, або на 10,5 %. (табл. 1).

Основні показники розвитку туризму в Луганській області

Таблиця 1

№ з/п	Показники	Роки			
		2014 ₁	2015 ₁	2016 ₁	2017 ₁
1.	Кількість суб'єктів туристичної діяльності усього	15	11	19	17
	у тому числі:				
	– юридичні особи	8	8	7	7
	– фізичні особи – підприємці	7	3	12	10
2.	Туристичні потоки, осіб, усього	791	939	1896	2825
	у тому числі:				
	– іноземні туристи	2	-	-	-
	– туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	762	872	1814	2779
	– внутрішні туристи	27	67	82	46

¹ Без урахування частини зони проведення операції об'єднаних сил.

Із загальної кількості суб'єктів туристичної діяльності послуги у 2017 році надавали 7 юридичних осіб та 10 фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.

Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності у 2017 році складає 2825 осіб, що, порівняно з аналогічним періодом 2016 року, більше на 839 осіб, або на 42,2%. Із загальної кількості туристів, що скористалися послугами туристичних фірм, 2779 осіб або 98,4 % складають громадяни України, які виїжджали за кордон. Країнами-лідерами, які мешканці регіону обрали для виїзду за кордон, у 2017 році були: Єгипет – 1172 особи, Туреччина – 1145 осіб, Об'єднані Арабські Емірати – 65 осіб, Чехія – 47 осіб, Італія – 45 осіб.

Питома вага внутрішнього туризму в загальному обсязі складала 1,6 %, або 46 осіб. Іноземні туристи впродовж 2015 – 2017 років не обслуговувались.

Проведений аналіз послуг, що надаються суб'єктами туристичної діяльності Луганської області, продемонстрував, що всі турагенти надають послуги з організації виїзного туризму. Відпочинок та екскурсійні тури Україною пропонують 70,6 % суб'єктів, разом з тим, на такий відпочинок попит в області практично відсутній. Екскурсії по маршрутам Луганської області суб'єктами туристичної діяльності не пропонуються. Разом із тим, зацікавленість в них існує.

Структура туристичних потоків свідчить про те, що Луганська область є емісійним туристичним регіоном, відправляє громадян за кордон і не приймає іноземців на своїй території.

Аналіз розвитку туристичного бізнесу в області підтверджує, що внутрішній туристичний продукт займає мінімальну частку в структурі реалізаційної діяльності та не відіграє визначальної ролі в прибутках туристичних компаній, на відміну від продажу послуг виїзного туризму. В'їзний туризм в регіоні практично відсутній.

Це вказує на низький рівень довіри щодо безпеки перебування на території області, нерозвиненість інфраструктури, недостатню інформованість про туристичний потенціал регіону.

3.2.3. Колективні засоби розміщування в Луганській області

Невід'ємною частиною індустрії туризму є готельне господарство. Воно являє собою підприємства, що об'єднані спільною метою: забезпечити туристів необхідними послугами.

Станом на 01.01.2018 кількість колективних засобів розміщування в Луганській області складає 29 одиниць на 1479 місць, з яких 25 готелів та аналогічних засобів розміщування та 4 спеціалізованих засоби розміщування. Найбільшу питому вагу у загальному обсязі підприємств готельного господарства регіону складають готелі – 19 одиниць, або 65,5 % та підприємства інших типів – 10 одиниць, або 34,5 %.

Впродовж 2017 року в колективних засобах розміщування перебувало 32974 особи, що, порівняно з аналогічним періодом 2016 року є більшим на 14,4 %. Структура колективних засобів розміщування за типом зображено на рисунку 1.

Для порівняння, у 2013 році (до початку військових дій) кількість колективних засобів розміщування в Луганській області налічувала 105 одиниць з можливістю одночасного розміщення 5741 особи, з них: 51 одиниця – готелі та аналогічні засоби розміщування, 54 – спеціалізовані засоби розміщування. Порівняно з 2017 роком кількість підприємств готельного господарства регіону зменшилась на 76 одиниць, або на 72,4 %, кількість місць, відповідно, зменшилась на 4262 одиниці, або на 74,2 %.

Готельне господарство є важливою складовою туристичної інфраструктури, яке відіграє провідну роль у реалізації туристичного продукту

на ринку туристичних послуг. Стан розвитку готельної сфери має прямий та потужний вплив на рівень реалізації регіоном свого туристичного потенціалу.

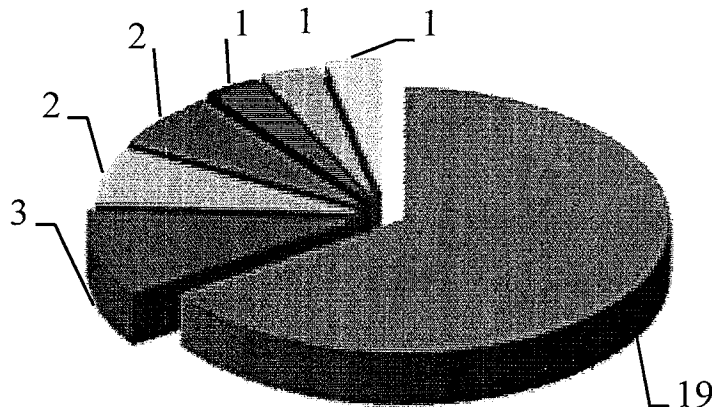

Рис. 1. Структура колективних засобів розміщування в Луганській області у 2017 році за типом

Джерелом наповнення місцевих бюджетів є туристичний збір, питання щодо встановлення якого вирішують місцеві ради у межах повноважень відповідно до вимог Податкового кодексу України.

За даними Головного управління Державної фіскальної служби у Луганській області протягом 2016–2018 років загалом по Луганській області спостерігається тенденція до повільного зростання надходжень від туристичного збору (рис. 2).

Обсяги туристичного збору є тільки незначною часткою тих надходжень, які б могли отримати громади в умовах розвитку різноманітних туристичних напрямів, враховуючи туристичну привабливість нашого регіону.

Репутація небезпечного для подорожей регіону, відсутність туроператорів та турагентів, що надають послуги з внутрішнього туризму в межах області, які б могли завантажити готелі і, як наслідок, недостатнє використання потенціалу готельних підприємств області, відсутність бюджетного розміщення не створюють умов для розвитку готельної сфери.

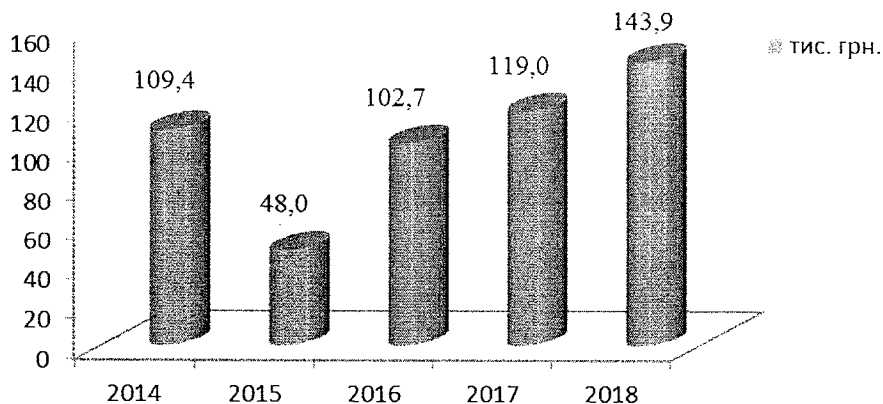

Рис. 2. Динаміка надходжень туристичного збору в Луганській області у 2014-2018 роках

3.2.4. Ресторанне господарство

Однією із складових індустрії туризму та готельного господарства є ресторанне господарство.

Послуги закладів ресторанного господарства є важливим елементом обслуговування туристів. Ця сфера в комплексі туристичних послуг швидко розвивається і може стати важливим сектором туристичної діяльності.

За оперативними даними станом на 01.01.2019 мережа об'єктів ресторанного господарства області представлена 836 об'єктами на 50,7 тис. посадкових місць. Структуру мережі ресторанного господарства представлено на рис. 3.

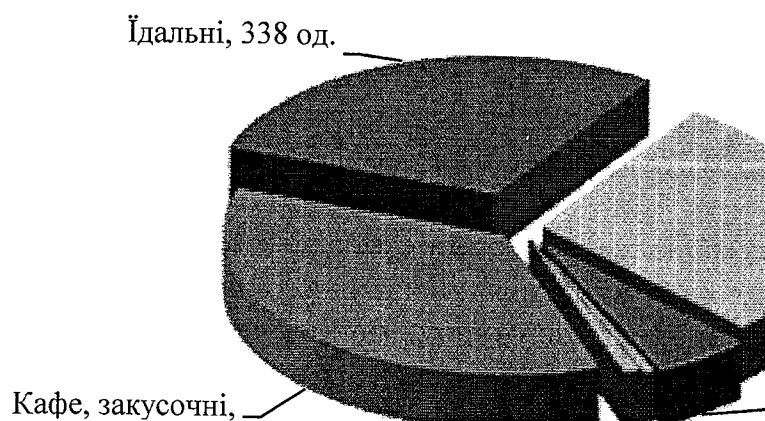

Рис. 3. Структура мережі ресторанного господарства станом на 01.01.2019

Максимальну кількість об'єктів ресторанного господарства зосереджено в містах: Северодонецьк, де знаходиться 153 об'єкти, Лисичанськ – 93 та у Кремінському районі – 85.

До ресторанів області з кількістю посадкових місць більше 100 належать:
ресторан «Golden Palace» готельно-ресторанного комплексу «Golden Palace» (350 посадкових місць, землі Мирнодолинської селищної ради Попаснянського району);

ресторан «Мир» ТОВ «Готельний комплекс «Мир» з літнім майданчиком (240 посадкових місць, м. Северодонецьк);

ресторан «Forrest» (200 посадкових місць, землі Мирнодолинської селищної ради Попаснянського району);

ресторан «Адріатик» (130 посадкових місць, м. Лисичанськ).

3.2.5. Кадрове забезпечення туристичної індустрії в Луганській області

У жодній галузі економіки немає такої кількості працівників, які безпосередньо контактують із споживачами їхніх послуг, як у туризмі. Очевидним є необхідність створення умов для отримання студентами спеціальності «туризм» відповідних знань та навичок.

У зв'язку із цим, перед закладами вищої освіти постає мета – створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, яка б виховувала фахівців, здатних працювати ефективно в умовах жорсткої конкурентної боротьби на ринку туристичних послуг. У систему підготовки кадрів входять по-перше, отримання фахових теоретичних знань і професійних компетенцій, по-друге, оволодіння практичними навичками організації туризму.

Підготовкою фахівців у туристичній сфері України займаються понад 90 закладів вищої освіти різних форм власності та рівнів акредитації. Серед них у Луганській області – кафедра міжнародної економіки і туризму Інституту міжнародних відносин Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля у м. Северодонецьку, яка проводить підготовку кадрів за спеціальностями: «готельно-ресторанна справа» – за рівнем вищої освіти бакалавр та «туризм» – за рівнем вищої освіти бакалавр, магістр, а також Навчально-науковий інститут торгівлі, обслуговуючих технологій та туризму Луганського національного інституту імені Тараса Шевченка у м. Старобільську, що здійснює підготовку кадрів за напрямками «готельно-ресторанна справа» та «туризм» за рівнем вищої освіти бакалавр та магістр. Інформацію щодо підготовки фахівців в Луганській області вищими навчальними закладами освіти зображено на рис. 4, 5.

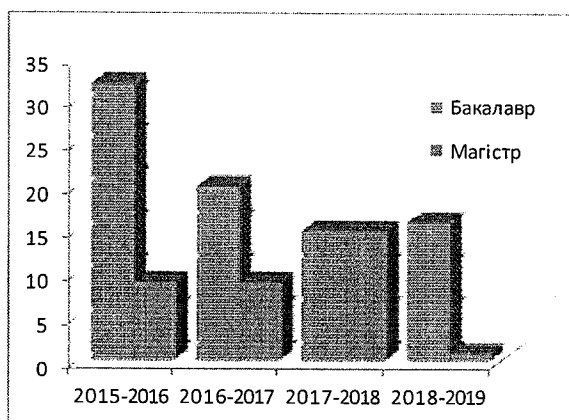

Рис. 4. Підготовка кадрів за спеціальністю «туризм», осіб

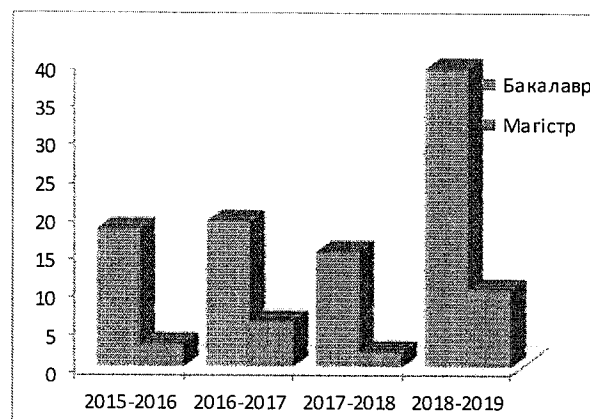

Рис. 5. Підготовка кадрів за спеціальністю «готельно-ресторанна справа», осіб

3.2.6. Забезпечення безпеки туристів в умовах військового конфлікту

З метою забезпечення одного з найважливіших елементів організації туризму – безпеки життя і здоров'я туристів в регіоні проводиться:

щотижневий моніторинг надзвичайних ситуацій або нещасних випадків, які сталися з туристами, або з туристами, які виїхали з регіону за кордон;

інформування суб'єктів туристичної діяльності та інших зацікавлених сторін щодо введення заборони на окремо визначених територіях області щодо

проведення туристичних подорожей, полювання, рибальства в річках та інших заходів.

Головним управлінням ДСНС України у Луганській області проводиться ряд заходів щодо забезпечення безпеки туристів на території регіону, а саме:

забезпечено цілодобовий моніторинг оперативної обстановки на підконтрольній Уряду України території Луганської області;

здійснюється приймання, ведення обліку звернень та скарг громадян, надання необхідної інформації та допомоги через телефонні лінії;

структурними та підпорядкованими підрозділами Головного управління ДСНС України у Луганській області проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота через засоби масової інформації, розповсюдження листівок, проведення рейдів щодо дотримання правил пожежної безпеки, правил поведінки у рекреаційних зонах.

Небезпеки фізичного і соціального характеру повинні прийматися до уваги суб'єктами індустрії туризму, яким варто мінімізувати й запобігати різноманітним ризикам загроз безпеці туристської діяльності. Забезпечення безпеки передбачає цілий комплекс заходів у рамках національного законодавства, що гарантують безпеку переміщення туристів по території держави, їхнього перебування, збереження здоров'я, життя і майна.

На підставі матеріалів досліджень проекту «Паспорт безпеки України 2018: національний та регіональний виміри», реалізованого Національним інститутом стратегічних досліджень та ДМГО «Центр міжнародної безпеки» у партнерстві з Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо перемішених осіб України за фінансової підтримки Центру інформації та документації НАТО, військові дії в регіоні залишаються головним безпековим чинником. Найболючішим наслідком активних військових дій визначено мінну загрозу та проблему боєприпасів, що не розірвалися. За даними ДСНС, розмінування в регіоні потребує територія близько 3 тис. квадратних кілометрів.

Військові дії, які тривають вже п'ятий рік призвели до масового виїзду населення з непідконтрольної території, руйнації економічного потенціалу Луганської області та погіршення соціальних стандартів. Разом із тим, експерти зазначають про достатньо спокійну ситуацію з громадською безпекою в цілому через велику кількість військових та правоохоронців.

Таким чином, задля відновлення туристичної та інвестиційної привабливості Луганської області необхідно насамперед розробити дієві інструменти управління туристичною сферою в умовах збройних конфліктів, вжити заходи щодо безпеки та захисту туристів, а також формування іміджу безпечного регіону.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ КОНЦЕПЦІЇ

Концепція стратегічного розвитку туристичної галузі Луганської області до 2022 року (далі – Концепція) розроблена відповідно до:

Закону України «Про туризм», схваленого Верховною Радою України від 15.09.1995 № 324/95-ВР;

Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015;

Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168 – р.

Стратегічною метою Концепції є гармонізація туризму в соціально-економічний розвиток регіону шляхом забезпечення процесу розвитку галузі на постійній основі, який задовольняє потреби туристів та приймаючого регіону, ефективного управління наявними ресурсами.

Головною стратегічною метою заходів, передбачених Концепцією, є формування сталого розвитку туристичної галузі в Луганській області, з урахуванням специфіки діяльності туристичних організацій, інтересів споживачів туристичних послуг, національних пріоритетів соціально-економічного розвитку, існуючих умов конкуренції та ряду інших чинників.

Запропонована Концепція стратегічного розвитку туристичної галузі Луганської області до 2022 року покликана:

визначити перспективні напрями розвитку внутрішнього туризму в сучасних умовах життєдіяльності регіону;

встановити базові стратегічні підходи до використання і подальшого розвитку туристичного потенціалу області;

розпочати формування позитивного іміджу всередині області;

визначити проблемні питання, негативні фактори, що гальмують розвиток галузі, які необхідно вирішити, а також визначити результати, яких необхідно досягти.

Наразі існує необхідність зміни ставлення в регіоні до цієї сфери, як неперспективного напрямку розвитку, а навпаки поставитись, як до важливого сегменту забезпечення зайнятості, розвитку сфери торгівлі, джерела залучення інвестиційних ресурсів тощо.

Досягнення поставленої мети забезпечить стимулюючий вплив на динамічний розвиток регіону за рахунок збільшення дохідної частини бюджетів, надходження інвестицій, збільшення кількості робочих місць, формування регіональної конкурентоспроможності, сприятимуть розширенню виробництва галузей, що обслуговують туристичну галузь, збереженню і раціональному використанню культурно-історичної і природної спадщини, підвищенню рівня життя місцевого населення.

V. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Основними проблемними питаннями, на вирішення яких спрямована Концепція є:

низький рівень безпеки та захисту туристів;

- відсутність у Луганщини іміджу привабливого, цікавого регіону, проведення військових дій на її території, погіршення стану безпеки туризму;
- відсутність зовнішніх фінансових надходжень, міжнародної технічної допомоги в розвиток туризму;
- зменшення внутрішніх туристичних потоків та відсутність в'їзних;
- незадовільна розвиненість та стан об'єктів туристичної інфраструктури області та відповідних послуг;
- невикористання туристичного потенціалу територій, в тому числі у сфері сільського туризму;
- відсутність зацікавленості промислового комплексу для розвитку інноваційних напрямів туризму, зокрема ділового та промислового;
- відсутність в Луганській області загальновідомих подій та заходів національного та міжнародного рівня, що проводяться на регулярній основі;
- дефіцит коштів обласного, місцевих бюджетів на фінансування галузі;
- низька активність суб'єктів підприємницької діяльності, їх ресурсна обмеженість;
- відсутність взаємодії підприємств індустрії туризму при наданні туристичних послуг;
- нестача кваліфіковано підготовлених кадрів у сфері туризму;
- відсутність комплексного підходу до визначення характеру та специфіки Луганської області як туристичної дестинації;
- брак якісних промоційних, маркетингових заходів, що не створює умови для представлення регіону у виставкових заходах різного рівня.

Причини виникнення вищезазначених проблем:

- негативний імідж області забезпечує наявний воєнний конфлікт, що стримує населення інших регіонів відвідувати територію Луганської області та створює несприятливий інвестиційний клімат;
- втрата туристичної інфраструктури через окупацію частини території області;
- низький рівень обізнаності населення області щодо історично-культурної спадщини та туристичного потенціалу Луганщини;
- недостатнє застосування реклами та засобів масової інформації в просуванні туристичних продуктів, як наслідок, низький рівень інформованості населення області та інших регіонів України про можливості відпочинку в регіоні;
- відсутність інформаційно-туристичних центрів, які працюють на ринку туристичних послуг та за допомогою яких туристи можуть отримати необхідну їм інформацію про місце перебування;
- низький рівень інформованості сільського населення щодо перспектив розвитку сільського туризму;
- слабка кооперація різних галузей бізнесу, які беруть участь у наданні туристичних та інших послуг, відсутність партнерства;

сприйняття Луганської області промисловим регіоном;
міграція населення, в тому числі того, що може працювати у туристичному секторі, як наслідок – дефіцит кваліфікованих кадрів.

Проаналізувавши стан розвитку туризму в Луганській області постає необхідність розпочати реальні кроки з відродження внутрішнього туризму в регіоні, зацікавлення громадян здійснювати подорожі по території області та пізнавати рідний край, формування попиту туристичних потоків й розширення пропозицій у сфері туристичних послуг.

Для розв'язання проблем галузі необхідно дотримуватись принципів планування та послідовності, чітко визначати перспективи з урахуванням потреб галузі.

VI. ОБГРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

6.1. Визначення та обґрунтування напрямків розвитку

Таблиця 2

№ з/п	Напрямок	Сучасний стан	Пріоритетні заходи
1	2	3	4
1.	Інфраструктура безпеки та супроводу		
	Безпечне перебування туристів на території області	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснення ДСНС у Луганській області через телефонні лінії 101, 112, (0645) 70-51-25, 70-51-26, 71-43-40 приймання, ведення обліку звернень та скарг громадян, надання необхідної інформації та допомоги; – проведення Штабом Об'єднаних сил та Головним управлінням ДСНС України в Луганській області перевірок місцевості для здійснення подорожей та відпочинку на підконтрольній Уряду України території Луганської області на предмет наявності мінно-вибухових пристроїв. <p>Негативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – військові дії в регіоні; – небезпека фізичного і соціального характеру; – мінна загроза та наявність боєприпасів, що не розірвалися; – заборона на проведення туристичних подорожей, екскурсій і походів вздовж лінії зіткнення сторін 	<ul style="list-style-type: none"> – проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи, моніторингу оперативної обстановки на підконтрольній Уряду України території Луганської області, обстеження та розмінування території тощо; – проведення нетехнічного обстеження території області на предмет їх забруднення вибухонебезпечними предметами; – забезпечення обстеження пляжів та інших місць масового відпочинку перед початком літнього туристичного сезону

1	2	3	4
		між блокпостами першого та другого рубежів на території Станично-Луганського, Новоайдарського і Попаснянського районів Луганської області	
2.	Транспортна інфраструктура		
	Забезпечення якісною транспортною інфраструктурою для прибуття та перебування туристів у регіоні (вокзали, стан та якість доріг)	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвинена служба таксі; – мережа транспортної інфраструктури Луганської області представлена залізничним, автомобільним та електричним транспортом; – пасажирські та вантажні перевезення здійснюється по залізничній магістралі «Попасна-Сватове-Куп'янськ»; – залізничний вузол Луганської області надає можливість сполучення з іншими регіонами України; – Луганська область розташована на перетині двох автомагістралей міжнародного значення: Автомобільний маршрут М-03: Київ-Полтава-Харків-Довжанський Автомобільний маршрут М-04: Знам'янка-Дніпро-Павлоград-Ізварине. <p>Негативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – незадовільний стан доріг (показник стану транспортної інфраструктури в області у 2018 році за оцінкою рівня розвитку міської інфраструктури складає 3,5 за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий показник, 10 – найвищий показник); – застарілий рухомий склад залізничного вантажного та автомобільного пасажирського транспорту; – відсутність залізничного сполучення «північного» крила Луганської області з Укрзалізницею; – відсутність засобів інформування (показники, карти, схеми) туристів 	<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення транспортної інфраструктури; – встановлення інформаційних вказівних знаків до туристичних об'єктів; – капітальний та поточний середній ремонт автомобільних доріг: державного значення, місцевого значення, інших населених пунктів (комунальних)
3.	Інфраструктура розміщення		
	Задоволення потреб відвідувачів у закладах розміщування (з	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявність 29 колективних засобів розміщування, з них 19 готелів з кількістю місць 857 од. 	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення якості послуг в готелях та аналогічних закладах розміщування;

1	2	3	4
	погляду цінової категорії, розміру, зручностей, доступу до визначних пам'яток тощо)	Негативні: – коефіцієнт використання місткості готелів та аналогічних засобів розміщування складає 0,01, що є найнижчим показником за останні 5 років; – лише один готель має категорію «три зірки»; – відсутність діючих садиб у сфері сільського туризму	– надання послуг розміщування в сфері сільського туризму (зелені садиби); – активізація сільського населення до підприємницькі діяльності
4.	Інфраструктура харчування		
	Розвинена мережа громадського харчування	Позитивні: – у сфері ресторанного господарства області діють 836 закладів на 50,1 тис. посадкових місць (нормативна база посадкових місць складає 41,5 тис). Негативні: – низьке застосування інноваційних процесів (технологічних, маркетингових) у господарській діяльності закладів ресторанного господарства	– вивчення позитивного досвіду шляхом участі суб'єктів підприємницької діяльності області, які працюють у сфері громадського харчування, у навчально-ознайомчих візитах; – пропозиція закладами харчування асортименту конкурентоспроможних видів продукції з використанням новітніх технологій та напрямів у кулінарії, пов'язаних із появою модних течій у ресторанному бізнесі
5.	Інфраструктура дозвілля та розваг		
	Наявність об'єктів дозвілля та розваг, привабливих для туристів, рекреантів та місцевого населення	Позитивні: – наявність 13 музеїв, 2-х професійних театрів, 301 клубного закладу, 3-х закладів демонстрації фільмів, 3 парків; – наявність 23 стадіонів з трибунами на 1500 місць, 8 плавальних басейнів; – наявність 3 конеферм, в яких можливе проведення пішохідно-кінних екскурсій, 1 кінноспортивної бази, 1 кінного театру. Негативні: – невідповідність спортивних споруд вимогам міжнародних стандартів; – незадовільний стан матеріально-технічної бази закладів культури; – відсутність розвиненої мережі торговельних центрів з розважально-	– поліпшення матеріально-технічного стану закладів сфери культури, фізичної культури і спорту; – будівництво 15 парків на території області; – показ Козачим кінним театром вистав, які сприятимуть відродженню та збереженню традицій української національної спадщини, духовному збагаченню народу, широкій популяризації козацького кінного

1	2	3	4
		виховною складовою	мистецтва
6.	Інфраструктура природно-заповідного фонду		
	<p>Наявність природно-заповідного фонду</p>	<p>Позитивні: – наявність 139 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 75494,6263 га, в тому числі 11 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13454,2164 га та 128 – місцевого значення площею 62040,4099 га.</p> <p>Негативні: – недостатній рівень збільшення площі заповідних територій області з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття; – недостатній рівень розробки проєктів створення та встановлення на місцевості меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду; – занепад територій природно-заповідного фонду, як державного, так і місцевого значення</p>	<p>– сприяння збереженню та покращанню екологічного стану водних ресурсів; – забезпечення захисту природо-заповідного фонду та лісового господарства; – створення нових та відновлення лісів на площі 800 га; – сприяння розвитку потенціалу сільського туризму; впровадження моделі функціонування екотуристичних шляхів Greenways (Зелені шляхи)</p>
7.	Туристичні зони та маршрути		
	<p>Наявність конкурентоспроможних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів, на основі раціонального використання наявних туристичних та рекреаційних ресурсів</p>	<p>Позитивні: – сформований перелік туристичних маршрутів; – наявний Туристичний паспорт Луганської області та туристичні довідки територій; – наявні Методичні рекомендації з розвитку туризму в Луганській області; – ініціативність громадськості в розробці туристичних маршрутів.</p> <p>Негативні: – необізнаність населення області про можливість подорожувати Луганщиною; – відсутня у ЗМІ інформація щодо діючих маршрутів, об'єктів туризму та рекреації; – відсутність комплексу територіально-локалізованих і взаємопов'язаних підприємницьких структур різних галузей</p>	<p>– створення інноваційних пропозицій для туристів; – оновлення існуючих та формування нових екскурсійних продуктів; – розробка методики реєстрації маршрутів з нанесенням на мапу та описом; – внесок в розвиток туризму через впровадження соціально-відповідального туризму; – створення нової форми співпраці – кластерного підходу</p>

1	2	3	4
		господарювання при наданні туристичних послуг	
8.	Створення привабливого інвестиційного клімату		
	Підтримка розвитку туристичної індустрії	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначення туризму одним із пріоритетних напрямків розвитку на державному рівні; – схвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року – підтримка розвитку туризму міжнародними організаціями та установами <p>Негативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відсутність державних, регіональних програм у сфері розвитку туризму; – низька активність місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських організацій в розробці інвестиційних проектів; – недостатній рівень приватного інвестування; – наявність закладів туристичної галузі, які не працюють та потребують відновлення 	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання розвитку малого бізнесу у туристичній та супутній сферах; – організація та залучення зацікавлених до участі у навчальних тренінгах з розробки інвестиційних проектів; – надання консультативно-методичної допомоги громадським організаціям, їх об'єднанням, суб'єктам туристичної діяльності щодо розробки і реалізації проектів у сфері туризму
9.	Науковий супровід та кадрове забезпечення		
	Здійснення наукових досліджень та розробка локальних документів з планування розвитку галузі	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – в наявних Стратегіях розвитку Кременського, Новоайдарського та Старобільського районів туризм визначено пріоритетним напрямом; – розроблені районні Програми розвитку туризму; – затверджено План заходів з розвитку туризму в Луганській області на 2019 рік; – підготовку кадрів за спеціальностями: «готельно-ресторанна справа» та «туризм» здійснюють СНУ ім. В. Даля та ЛНУ ім. Т. Шевченка. <p>Негативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у Стратегії розвитку Луганської області до 2020 року туризм не визначений пріоритетним напрямком розвитку; – відсутність обласної Стратегії та 	<ul style="list-style-type: none"> – затвердження Концепції стратегічного розвитку туристичної галузі Луганської області до 2022 року; – залучення експертів, науковців; та міжнародної технічної допомоги до розробки Стратегії розвитку туризму в регіоні; – визначення в Стратегії розвитку Луганської області туризму пріоритетним напрямком; – забезпечення сфери туризму кваліфіковано підготовленими кадрами

1	2	3	4
		Програм розвитку туризму	
10.	Інфраструктура інформації та зв'язку		
	Промоція та маркетингове просування	<p>Позитивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на сайті облдержадміністрації існує рубрика туризм http://loga.gov.ua/oda/about/depart/economy/tourism; – телеканалом UA:ДОНБАС створено відеоролики про туристичний потенціал Луганської області; – виготовлено презентаційні матеріали про туристичний потенціал області (буклети, сувенірну продукцію тощо) <p>Негативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відсутність елементу, що створює унікальний набір асоціацій з місцем у суспільній свідомості (туристичного бренду); – відсутні туристично-інформаційні центри, веб-сайти, які містять спектр інформації про туристичні можливості міст та районів області; – наявний дефіцит друкованої та електронної продукції (порталу) в сфері туризму, – відсутні краєзнавчі путівники, мобільні додатки тощо; – туристичний потенціал регіону не представлений на виставкових заходах різних рівнів; – обмеженість доступу населення до рухомого (мобільного) зв'язку та швидкісного Інтернету у сільській місцевості 	<ul style="list-style-type: none"> – створення туристично-інформаційного центру; – виготовлення друкованої продукції про туристичні можливості області (буклети, брошури тощо), формування електронної бази даних (реєстру) туристичних маршрутів; – участь у туристичних виставках, форумах, конференціях тощо; – сприяння розбудові технологічної інфраструктури мережі Інтернет та рухомого (мобільного) зв'язку, доступу до них споживачів у сільській місцевості; – створення туристичного бренду області; – створення веб-сайту задля поширення інформації про туристичні можливості Луганщини; – створення та впровадження соціальної реклами у сфері туризму

6.2. Пріоритети розвитку туризму

забезпечення безпечного перебування та захисту туристів, їх законних прав та інтересів на території області в умовах збройного конфлікту;

впровадження інноваційної діяльності у сферу туризму, що спрямована на створення нових конкурентоспроможних або зміну існуючих продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;

формування позитивного іміджу Луганської області шляхом просування та популяризації регіонального туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках;

стимулювання розвитку внутрішнього туризму як засобу виховання почуття патріотизму, любові до рідного краю тощо;

відновлення та розвиток туристичної інфраструктури;

сприяння забезпеченню туристсько-рекреаційної індустрії професійними кадрами;

впровадження процесу кластеризації для підвищення конкурентоспроможності та створення особливого середовища для подальшого розвитку;

налагодження ефективної комунікації зі всіма зацікавленими сторонами;

посилення ділової активності населення, розвиток малого та середнього бізнесу, який працює в галузі надання туристичних та супутніх послуг;

створення умов для сталого розвитку туризму в регіоні, міжрегіонального та міжнародного співробітництва, участь у міжнародних програмах і проектах, популяризація регіону та просування туристичного продукту в інформаційному просторі.

Для належного розвитку туризму необхідне спрямування дій на вироблення і впровадження нового погляду на функціонування галузі, системного підходу до питань її розвитку із застосуванням сучасних моделей політики, активізації пошуку шляхів фінансового забезпечення галузі, що сприятиме задоволенню потреб туристів, враховуючи інтереси регіону відносно збереження та примноження туристично-рекреаційного потенціалу.

VII. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Таблиця 3

№ з/п	Етап	Зміст	Термін
1.	Етап 1	Створення та просування регіонального туристичного продукту на внутрішньому ринку	2019-2020
2.	Етап 2	Створення ефективної системи управління та нових механізмів взаємодії всіх учасників туристсько-рекреаційного бізнесу; Поглиблення та розширення міжрегіонального та міжнародного співробітництва.	2020 -2021
3.	Етап 3	Застосування стратегічного підходу до планування розвитку території	2021-2022

На першому етапі передбачається забезпечити:

безпеку туристів та рекреантів;

проведення досліджень щодо визначення попиту на туристсько-рекреаційні послуги;

формування конкурентоспроможного регіонального туристично-рекреаційного продукту;

створення веб-сайту із представленням інформації про туристичні можливості районів та міст Луганщини;

інформаційну підтримку сфери туризму;

впровадження виставкового маркетингу в туризмі;

залучення інвестицій для розвитку матеріально-технічної бази сфери туризму;

проведення регіональних заходів, спрямованих на активізацію туристичної сфери області.

На другому етапі має бути забезпечено:

моніторинг та статистичне спостереження;

розвиток туризму з урахуванням рівня життя, традицій та культури місцевого населення;

активізацію підприємницької діяльності та діяльності суб'єктів господарювання у сфері туризму;

залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури;

створення нових туристичних продуктів;

надання якісних послуг відповідно до потреб туристів і рекреантів;

узгодженість інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, громадськості та потенційних споживачів послуг;

належний розвиток кадрового потенціалу у сфері туризму.

На третьому етапі передбачається забезпечити:

розробку Стратегії розвитку туризму в Луганській області.

На всіх етапах обов'язковим є постійний моніторинг і контроль за здійсненням зазначених заходів.

VIII. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Реалізація Концепції здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, суб'єктів підприємницької діяльності усіх форм власності, громадських організацій, міжнародної технічної допомоги та інших джерел згідно з чинним законодавством.

IX. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація Концепції надасть можливість:

забезпечити безпечне перебування туристів на території області, захист їх прав та інтересів;

поліпшити імідж регіону;

забезпечити поширення інформації про туристичні можливості Луганщини;

залучити інвестиційні кошти у розбудову туристичної інфраструктури;

підвищити ефективність функціонування туристичних підприємств;

збільшити дохідну складову місцевих бюджетів;
збільшити туристичні потоки;
створити робочі місця, розширити можливість самозайнятості;
підвищити ефективність діяльності з організації змістовного дозвілля населення, популяризації національної історико-культурної спадщини тощо;
підвищити конкурентоспроможність регіональних туристичних продуктів;
сприяти соціально-економічному розвитку регіону.

Реалізація Концепції розвитку туризму Луганської області до 2022 року дозволить стати першим кроком та концептуальною базою сталого розвитку туризму в регіоні як високорентабельної галузі економіки.

Директор Департаменту
економічного розвитку,
зовнішньоекономічної діяльності
та туризму облдержадміністрації

Сергій МЕДВЕДЧУК